

Aleg. 100.

Sprawozdanie

Komisji kultury krajowej o wniosku posła Chrzanowskiego tyczącym się regulacji rzek i ochrony lasów.

Wysoki Sejmie!

Liczne rzeki któremi Opatrzność kraj nas obdarzyła, a które zmienione w sieć dróg wodnych po całym kraju rozsnutych, byłyby najdogodniejszymi bo najtańszymi środkami przewozu dla kraju naszego, wywożącemu płody surowe wielkiego ciężaru w stosunku do ich wartości i stałyby się potężną dźwignią dobrobytu powszechnego, — są do dziś dnia przyczyną klęsk zarządzanych powodziami niszczącymi najżyźniejsze okolice i przyczyniają się skutecznie li tylko do zubożenia kraju. Gdy w innych prowincjach polskich pozostałych dłużej pod rządem Rzeczypospolitej pracowano jeszcze w przeszłym wieku nad regulacją rzek a nawet nad budową kanałów żeglownych (kanał Ogińskiego), ograniczał się dawny absolutny rząd austriacki na ściąganiu podatków z Galicyi nie podejmując żadnych starań i nakładów dla podniesienia produkcyjnych sił kraju. Przeciwnie, pod mroźnem technieniem fiskalnego systemu rządowego spadało rolnictwo, wiały kielkujący tu i owdzie przemysł, a rzeki galicyjskie toczyły swe wody w dzikich korytach zawalanych coraz bardziej piaskiem i kamieniami w miarę wyciania lasów w górach.

Sto lat miało w takim stanie gdy w 1861 r. postanowił rząd przecież wyznaczyć parę milionów zł. na regulację spławnych rzek galicyjskich, oznaczył pewne prawidła co do regulacji tej części rzek spławnych, którą za spławną uznał, chociaż w istocie rzeki te są spławne na daleko większej przestrzeni. Wyznaczając corocznie w budżecie na regulację spławnych rzek galicyjskich sumę niewielką w porównaniu z liczbą tych rzek, których porzecze zajmuje 90 tysięcy kilometrów kwadratowych, wydano już te parę milionów przeznaczonych na ten cel, a regulacja tej nawet małej części rzek którą za spławną uznano, nie postąpiła bynajmniej naprzód i rzeki spławne toczą jak dawniej wody swe w dzikich korytach poprzeriwanych ławami piasku i kamieni. Sam Rząd w sprawozdaniu swoim przedłożonem Izbie poselskiej Rady państwa przyznał to nawet o Wiśle, nad której regulacją nieco więcej pracowano, a przyznał to pisząc w sprawozdaniu, że na tej części Wisły którą za spławną uznał „mnóstwo przeszkód utrudnia żeglugę, coroczne powodzie zarządzają wielkie szkody nadbrzeżnym mieszkańcom, gdyż na zalanie wodami Wisły narażone są

pola na przestrzeni 11 mil kwadratowych, brzegi rzeki wcale nieumocnione, niwy nadbrzeżne nie zasłonięte wałami, a w takim samym stanie są koryta rzek wpadających do Wisły". Posłowie polscy zasiadający w Radzie państwa żądając corocznie przy uchwalaniu budżetu większych sum na regulacją rzek galicyjskich, wykazywali w swych mowach i w memoriałach rządowi przedłożonych, że regulacja nawet tej części rzek, którą za spławną uznano, nie postąpiła wcale, że tak Wisła jak inne rzeki płyną w zdiczalnych korytach, żegluga na nich trudna lub niemożliwa, brzegi nie ubezpieczone i co parę miesięcy niszczą wylewami nadbrzeżne okolice; rząd nie zaprzeczał temu, lecz ubolewał, że stan finansów państwa nie pozwala używać większych sum na regulację rzek galicyjskich. Zresztą znany jest wszystkim prawie członkom Wys. Sejmowi smutny do dziś dnia stan rzek galicyjskich, znane nieistnienie na ich spławnej części jakiegokolwiek żeglugi parowej, tego najkorzystniejszego środka przewozu płodów surowych; wiadomo niestety, że bardzo częste powodzie zrzadzają szkody na miliony złotych obliczane i udowadniają, że dotychczasowe roboty i wydatki na regulację rzek nie przyniosły prawie żadnego rezultatu.

Jakież są więc powody, że dotychczasowe prace około regulacji rzek galicyjskich są prawie bezowocne?

Sejmowa komisya kultury krajowej sądzi, iż słusznie głosy posłów polskich w Radzie państwa, memoriały przez nich doręczane rządowi, wreszcie motywacja wniosku przedłożonego Wysokiemu Sejmowi na terażniejszej sesyi, przedstawiają zgodnie, że pierwszym powodem nieskuteczności dotychczasowych robót około regulacji rzek galicyjskich jest szczupłość sum wyznaczanych corocznie z skarbu państwa na tę regulację, sum bardzo małych w porównaniu z znaczną liczbą rzek spławnych w Galicyi będących w zupełnie dzikim stanie, bo ich regulację przez wiek cały całkiem zaniedbano. Ta mała suma wyznaczana w budżecie na regulację rzek spławnych galicyjskich, jest rozdzielaną a raczej rozrzucaną na równoczesne roboty przy kilkunastu rzekach, w skutek czego na każdą budowlę wodną przypada bardzo drobna kwota nie wystarczająca na ukończenie budowli, a roboty nieskończone niszczy pierwsza powódź.

Lecz nietylko głosy posłów polskich w Radzie państwa i wniosek Wys. Sejmowi teraz przedłożony wskazują tę szczupłość sum wyznaczanych corocznie w budżecie wydatków państwa na regulację rzek spławnych tak w Galicyi jak i w innych krajach monarchii, jako główny powód nietylko małego postępu ale bezowocności prawie dotychczasowych prac regulacyjnych; owszem wskazywali także ten powód posłowie z innych krajów monarchii do różnych stronnictw należący, mianowicie ci posłowie którzy się bliżej zajmowali sprawą regulacji rzek. I tak poseł Dienstl należący do „lewicy“ na posiedzeniu Izby poselskiej 13. Marca 1873 r. słusznie wyrzekł: „Z powodu wyznaczania w budżecie małych kwot na regulację rzek, muszą roboty regulacyjne ciągnąć się przez bardzo wiele lat, a w następstwie tego, nietylko wydatek ogólny będzie większy, ale nadto roboty regulacyjne niszczy woda przed ich ukończeniem. Małą częśćkę zrobią corocznie, zaś podczas jesieni i wiosny niszczyje to co w lecie zrobiono. Gdyby przeznaczano od razu większe sumy na regulację rzek, byłoby całe zadanie ich uregulowania nietylko skuteczniej i prędzej, ale także taniej spełnione.“ Takie same zdanie wyrażali posłowie: Skene, Giskra i inni.

Drugim powodem bezowocowości prawie dotychczasowych prac około regulacji rzek galicyjskich jest, zdaniem Komisji kultury krajowej — zgodnie z zdaniem wnioskodawcy i zdaniem wyrażonem w memoriale przedłożonym przez Koło posłów polskich — szczupłość sił inżynierii wodnej krajowej, a więcej jeszcze instrukcje krępujące w tej sprawie działalność władz krajowych a mianowicie Namiestnictwa. Nietylko plan regulacji każdej rzeki musi być zatwierdzony w ministerstwie w Wiedniu—co zresztą słuszne, ponieważ regulacja ma być wykonaną pieniędzmi z skarbu państwa — ale wszelką najmniejszą nawet w zatwierdzonym planie modyfikację, konieczną w skutek zmian w korycie lub w brzegach rzeki zrzadzonych przez powódź, trzeba, odpowiednio tym instrukcyom, posyłać do zatwierdzenia do ministerstwa spraw wewnętrznych w Wiedniu i czekać kilka, niekiedy kilkanaście miesięcy na powrót planu nie rozpoczynając bynajmniej

robót, chociaż w budżecie są wyznaczone pieniądze na te roboty. W skutek tej instrukcyi, bywał i bywa następujący przebieg sprawy: po powodzi wiosennej inżynierya krajowa wypracowuje projekt modyfikacyi w planie regulacyi rzeki, modyfikacyi odpowiedniej zmianom w brzegach lub korycie rzeki; projekt tej modyfikacyi przesyłany bywa do Wiednia, a przejrzany i zatwierdzony w ministerstwie spraw wewnętrznych wraca w najlepszym razie pod jesień, gdy już zostaje mało czasu do robót regulacyjnych. W skutek tego nawet niewielka część robót naznaczona na bieżący rok, nie może być w całości wykonaną, część sumy wyznaczonej w budżecie na roboty regulacyjne, wraca do skarbu, a często powódź wiosenna niszczy nieukończone roboty zrzadzając niekiedy znów zmianę w korycie lub w brzegach rzeki i zagnęła znów do zaproponowania nowej modyfikacyi w planie. Przeto z powodu skrępowania przez instrukcyę działalności władz krajowych i zakreślenia Namiestnictwu szczerpłego zakresu działania, sprawa regulacyi rzek obraca się w błędnym kole. Zmarły namiestnik ś. p. Gołuchowski zwracał kilkakrotnie uwagę rządu na tę niewłaściwość.

Trzecim powodem małego rezultatu dotychczasowych wydatków na regulację rzek, jest brak systemu, brak systematycznego programu w prowadzeniu tych robót. Uznała to cała Izba poselska Rady państwa, gdy na wniosek posłów polskich uchwaliła 6. maja 1879 r. rezolucyę wzywającą rząd, aby „po 1sze regulację wszystkich rzek objął jednym programem; po 2gie aby według racjonalnego systemu prowadzono roboty regulacyjne przy każdej rzece; po 3cie aby uniano, o ile możności, rozpraszania środków rozporządzalnych.“

Roboty około uregulowania rzeki prowadzi się racjonalnie, jeżeli plan regulacyi obejmuje cały bieg rzeki i jej dopływy. Jeżeli zaś plan regulacyi rzeki obejmuje tylko uregulowanie jej spławnej części nietroszcząc się o to co się dzieje na górnym jej biegu i nie zajmując się wcale regulacyą jej dopływów, wówczas staranna nawet regulacya dolnego biegu rzeki według planu mającego na uwadze tylko ten dolny jej bieg, nie będzie dostateczną, nie zabezpieczy od wylewów równin położonych nad tym dolnym biegiem rzeki. Bo jeżeli po takim uregulowaniu dolnego biegu rzeki, lasy nad górnym jej biegiem zostaną wycięte, lub też później sprostowany zostanie górny jej bieg a przez to zwiększony tam spadek wody, wówczas wody rzeki spływać będą daleko szybciej niż dawniej z górnego biegu na dolny, gdzie przy małym zwykle spadku woda zwolna odpływa; przeto w razie deszczów w górach, pas inundacyjny wzdłuż dolnego uregulowanego dawniej biegu rzeki nie zdoła objąć nadpływających szybciej niż dawniej a wolno odpływających wód, wody te spiętrzą się tam do wysokości nieznaney dawniej przed sprostowaniem górnego biegu rzeki, przerwą wały i zaleją całą okolicę, która sądziła się bezpieczną po uregulowaniu dolnego biegu rzeki.

Wreszcie przyczyną, że pomimo prowadzonych, wprowadzie mało skutecznie, prac regulacyjnych, rzeki nasze tak spławne jak i niespławne roznoszą teraz straszniejszymi i częstszymi powodziami niż dawniej, większe spustoszenie po kraju naszym, zasypują swoje koryta piaskami i kamieniami — przyczyną tego jest coraz większe wycięcie lasów, wyniszczanie ich w dolinach górskich i na bystrych stokach gór. Komisya kultury krajowej z całą siłą głębokiego przekonania podziela zdanie wyrażone nietylko w memoryale posłów polskich zasiadających w Radzie państwa i w motywach wniosku posła Chrzanowskiego, ale wypowiedziane także przez liczne komisye specyalne wyznaczane we Francyi i we Włoszech dla zbadania przyczyn wielkich powodzi, zdanie udowodnione wreszcie doświadczeniem w wielu krajach, że wycięcie lasów mianowicie na stokach gór pociąga za sobą wielorakie a szkodliwe i smutne następstwa nietylko dla górskiej okolicy w której lasy wycięto, lecz dla całego kraju. Lasy na górach są naturalnym a najskuteczniejszym regulatorem stanu wody na całym biegu rzek wypływających z tych gór. Po wycięciu lasów na górach wody deszczowe i śniegowe spływają szybko po nagich stokach gór, splukują ziemię urodzajną, zasypują żwirami i kamieniami żyłce dawniej doliny górskie, a cała okolica górska, bujną niegdyś roślinnością okryta, staje się kamienną pustynią jak Karst lub wielkimi kupami kamieni jak Apeniny; początek tych spustoszeń można już także widzieć niestety w Karpatach! Lecz zgubne skutki wy-

cięcia lasów na górach nie ograniczają się na samej górskiej okolicy. Po stokach gór okrytych lasami, wody deszczowe i śniegowe, podczas ulewnych deszczów i topnienia śniegów, sączą się zwolna pomiędzy mchami i korzeniami drzew, wsiąkają po większej części w ziemię, tworzą źródła, które utrzymują jednakowy stan wody na rzekach z gór wypływających. Przeciwnie, po wycięciu lasów na górach wody deszczowe i śniegowe podczas ulewnych deszczów i topnienia śniegów spływają po nagich stokach gór z wielką szybkością i całą masą na doliny, rzeki z gór wypływające wzbierają nagle a bardzo wysoko, przerywają wały ochronne nad swym dolnym biegiem, zatapiają równiny i zrządzają w całym kraju wielkie spustoszenia. Ochrona lasów na stokach Karpat jest dla Galicyi tem ważniejszą, że wszystkie większe rzeki galicyjskie wypływają z gór karpaccich. Zamknięcie dolin górskich potężnymi tamami i urządzenie wielkich rezerwoarów wody w dolinach górskich, przedsiębrane teraz ogromnemi nakładami w górach Francyi przy źródłach Loiry, nad górnym biegiem Saony, Rodanu i innych rzek oraz w Alpach w Lombardyi, jakkolwiek zmniejsza jedno ze zgubnych następstw wycięcia lasów na górach, nie może zastąpić tych lasów na stokach gór i zbawionego ich wpływu, czego mamy przykłady w teraźniejszych powodziach w Lombardyi. Drugiem zgubnem następstwem wycięcia lasów na górach jest szkodliwy wpływ tego wycięcia na klimat całego kraju. Ten szkodliwy na klimat całego kraju wpływ wycięcia lasów czujemy już dotkliwie w kraju naszym w długo trwających suszach po których następują długotrwałe deszcze.

Samo poznanie trzech wyżej przedstawionych powodów małego dotąd postępu a nawet bezowocności dotychczasowych prac około regulacyi rzek galicyjskich, oraz poznanie z smutnego doświadczenia bardzo szkodliwych dla całego kraju skutków wyniszczenia lasów a szczerzej wycięcia ich na górach, wskazuje logicznie jakie są nieodzowne warunki, aby to wielkie zadanie regulacyi rzek skutecznie prowadzić i pomyślnie spełnić.

Pierwszym warunkiem jest ułożenie systematycznego programu i planu regulacyi wszystkich rzek spławnych, któryby według racjonalnego systemu obejmował uregulowanie całego biegu każdej rzeki i jej dopływów; warunek ten orzekła już nawet prawie jednomyślnie, na wniosek posłów polskich, Izba poselska Rady państwa wyżej przytoczoną uchwałą z 6. maja 1879.

Drugim nieodzownym warunkiem skutecznego wykonywania regulacyi rzek jest działanie odpowiedniemi takiemu wielkiemu zadaniu środkami to jest dostatecznemi siłami finansowemi, mianowicie przeznaczanie corocznie na regulację rzek daleko większych niż dotychczas sum. Gdy zaś z zwyczajnych dochodów państwa, niewystarczających prawie na pokrycie zwyczajnych wydatków, nie można znacznych sum na regulację rzek przeznaczać, nieodzownym jest warunkiem prowadzenia skutecznie regulacyi rzek, zaciągnięcie oddzielnej na ten cel pożyczki za poręczeniem państwa, w sumie takiej jaka się okaże potrzebną dla wykonania systematycznego planu regulacyi wszystkich rzek spławnych w krajach reprezentowanych w Radzie państwa.

Trzecim warunkiem skutecznego prowadzenia regulacyi rzek jest usunięcie instrukcyi i innych przeszkód kępujących działalność władz krajowych w wykonywaniu zatwierdzonego systematycznego planu regulacyi rzek. Należy nadać tym władzom krajowym szczerzy zakres działania, któryby nie kępował ich czynności w przeprowadzeniu regulacyi rzek według wspomnianego planu.

Czwartym wreszcie nieodzownym warunkiem nietylko skutecznej regulacyi rzek, ale nawet warunkiem powstrzymania przemiany stosunków klimatycznych w kraju naszym na coraz mniej korzystne dla rolnictwa, jest baczną ochroną lasów w ogóle, zaś szczególnie ochroną lasów na górach. Do tego najpierwszym krokiem jest wydanie nowej ustawy leśnej zawierającej skuteczniejsze, niż dotychczasowa, postanowienia w celu utrzymania lasów, oznaczającej „lasy ochronne“ w górach i orzekającej stosowne środki prawne i finansowe weelu zalesienia nagich stoków gór. Ta nowa ustawa leśna powinna by orzec, że dawane będą z skarbu państwa zasiłki właścicielom przedsiębiorającym zalesienie stoków gór, jak to orzekła ustawa leśna francuska, która nawet posta-

nowiła w pewnych przypadkach wyłączenie nagich stoków gór, celem ich zalesienia kosztem państwa. Drugim krokiem dla ochrony lasów jest ściśle wykonywanie tej nowej ustawy leśnej.

Te warunki skutecznego prowadzenia i dokonania wielkiego zadania regulacji rzek spławnych we wszystkich krajach reprezentowanych w Radzie państwa a szczególnie w Galicyi, gdzie jest prawie całkiem zaniedbana, wskazało Koło posłów polskich zasiadających w Radzie państwa w memoryale przedłożonym rządowi 24 maja r. b. i spełnienia tych warunków domagało się w ściśle sformułowanych żądaniach wyrażonych w konkluzji tegoż memoryału. Wniosek przedłożony Wysokiemu Sejmowi 10 września przez posła Chrzanowskiego proponuje, aby wysoka Izba — pojmująca, jak ważnem dla kraju jest przeprowadzenie dobrej regulacji rzek w Galicyi i znająca także powody małego dotychczas rezultatu prac około regulacji rzek galicyjskich — uchwaliła, zgodnie z tym memoryałem Koła posłów polskich w Radzie państwa zasiadających i w poparciu żądań w jego konkluzji wyrażonych, następującą rezolucyę:

„Sejm Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem zwywa c. k. Rząd:

I. Aby ułożył systematyczny plan regulacji wszystkich rzek spławnych począwszy od ich źródeł i dopływów tych rzek, a zarazem, aby oznaczył czas, w którym plan ten ma być wykonany.

II. Aby dla wykonania tego całego planu regulacji rzek przedłożył Rząd odpowiednie projekty ustaw Radzie państwa i Sejmowi krajowemu, o ile przedmiot należy do kompetencji tych ciał ustawodawczych. Ponieważ zaś ze zwykłych dochodów państwa nie można wyznaczać sum dostatecznych dla wykonania systematycznego planu regulacji rzek spławnych we wszystkich krajach reprezentowanych w Radzie państwa, powinien c. k. Rząd przedłożyć Radzie państwa projekt ustawy upoważniającej do zaciągnięcia, za poręczeniem państwa, oddzielnej pożyczki na regulacyę rzek we wszystkich krajach reprezentowanych w Radzie państwa.

III. Aby z tej sumy ogólnej na regulacyę rzek przeznaczonej, a uzyskanej przez pożyczkę państwową, wyznaczono oddzielną kwotę dla Galicyi w tej wysokości, jaka z ogólnego planu regulacji rzek okaże się potrzebną dla uregulowania rzek w Galicyi.

IV. Aby c. k. Rząd starał się, iżby z tej pożyczki zaciągniętej na regulacyę rzek, wyznaczano corocznie na ten cel sumy stosunkowo tak wielkie, iżby cały plan regulacji rzek wykonanym został w oznaczonym okresie czasu.

V. Aby c. k. Rząd powiększył inżynierję wodną w Galicyi i utworzył przy Namiestnictwie galicyjskiem Dyrekcyę robót publicznych pod bezpośredniem zwierzchnictwem Namiestnika, oraz przyznał tejże Dyrekcyi prawo rozporządzania sumami wyznaczanemi corocznie przez Radę państwa na regulacyę rzek w Galicyi, a rozporządzania według planu regulacji rzek zatwierdzonego raz przez Rząd, ale bez odnoszenia się do ministerstwa co do szczegółów wykonania planu i co do jego modyfikacyj potrzebnych w skutek późniejszych zmian w korycie i brzegach rzeki.

VI. Aby c. k. Rząd włożył na władze administracyjne obowiązek, iżby starały się spowodować zawiązywanie się spółek wodnych dla regulacji rzek niespławnych, osuszania bagien itp., i aby te władze administracyjne przychodziły zawiązanym spółkom z pomocą tak pod względem technicznym jak i pod względem administracyjnym.

VII. Sejm galicyjski niósł już dotychczas pomoc spółkom wodnym regulującym w Galicyi rzeki niespławne, dając im zasiłki ze skarbu krajowego; jeżeli zaś rozpoczętą zostanie systematyczna, dostatecznemi wyżej wskazanemi siłami finansowemi i technicznemi, regulacya wszystkich rzek spławnych w całym ich biegu, Sejm galicyjski oświadcza gotowość dawać wówczas ze skarbu krajowego szczodre zasiłki na regulacyę rzek niespławnych; lecz zwywa c. k. Rząd, aby starał się, iżby także ze skarbu państwa wyznaczano subwencye spółkom wodnym regulującym rzeki niespławne.

VIII. Sejm wzywa powtórnie c. k. Rząd, aby ułożył i na drodze przez konstytucyę wskazauej przedłożył projekt nowej ustawy leśnej, orzekającej skuteczniejsze środki ochrony lasów szczególnie w górach i zawierającej postanowienia o zalesieniu nagich na stokach gór przestrzeni.“

Komisya kultury krajowej z uwagi na wyżej przytoczone przez nią powody bezowocności dotychczasowych prac około regulacyi rzek galicyjskich i zważywszy wyżej wskazane a nieodzowne warunki skutecznego prowadzenia tej regulacyi rzek, wnosi, aby Wysoka Izba przyjęła bez zmiany dwa pierwsze punkta proponowanej rezolucyi, w których właśnie żądane jest spełnienie dwóch głównych warunków wykonania skutecznie regulacyi rzek. Dla uzasadnienia drugiego punktu proponowanej rezolucyi zawierającego żądanie, iż należy zaciągnąć na regulacyę rzek oddzielną pożyczkę za poręczeniem państwa, dodać może komisya do wyżej przytoczonych motywów: Po 1sze iż zaciągnięcie oddzielnej pożyczki na regulacyę rzek we wszystkich krajach reprezentowanych w Radzie państwa, jest niezbędnym warunkiem spełnienia tego zadania, gdyż z zwyczajnych dochodów państwa nie można przeznaczać sum dostatecznych na ten cel, a wyznaczanie sum małych, niedostatecznych, jest tylko marnowaniem pieniędzy, rzucaniem ich w wodę. Po 2gie, należy żądać zaciągnięcia pożyczki na regulacyę rzek chociaż w budżecie państwa austriackiego jest ciągły niedobór; albowiem jeżeli Izby ustawodawcze i rząd w Austrii nie będą czynić wydatków produkcyjnych dla podniesienia dobrobytu mieszkańców i bogactwa narodowego, co zarazem powiększy dochody państwa z podatków konsumcyjnych bez podwyższenia tych podatków, w takim razie niedobór w budżecie trwać będzie zawsze. Większe natężenie systemu fiskalnego, tłumiącego w zarodzie wszelki przemysł, tłumiącego przeto także nowe źródła dochodów dla skarbu państwa, obok dotychczasowej złe zrozumianej oszczędności w wydatkach produkcyjnych, doprowadzi tylko do większego zubożenia ludności i zmniejszenia się dochodów państwa. Obok wszelkiej możliwej oszczędności w wydatkach nieprodukcyjnych, staranie się o podniesienie rolnictwa i przemysłu, nakłady — nawet za pożyczone pieniądze — w celu ułatwienia zamiany między ludźmi płodów i wyrobów, ulepszenia środków przewozu, podnosząc dobrobyt i bogactwo narodowe, spowodują także powiększenie się dochodów państwa. A czyż może być wydatek więcej produkcyjny nad wydatek na regulacyę rzek, zabezpieczającą kraj choć w części przed olbrzymimi szkodami zrzadzaniem corocznie przez wylewy wód, i przemieniającą te rzeki w drogi wodne, po których najtańszy jest przewóz ciężarów, najłatwiejsza zamiana płodów i wyrobów!

Komisya kultury krajowej wnosi także przyjęcie bez zmiany 3go i 4go punktów proponowanej we wniosku p. Chrzanowskiego rezolucyi; albowiem punkt 3ci ma na celu słuszne zabezpieczenie na regulacyę rzek galicyjskich takiej kwoty z pieniędzy pożyczonych na uregulowanie rzek we wszystkich krajach reprezentowanych w Radzie państwa, jaka jest potrzebna na ten cel dla Galicyi; zaś punkt czwarty mieści zastrzeżenie użycia tej kwoty w ten sposób, iżby regulacya rzek galicyjskich nie przewlekała się, lecz wykonaną została w oznaczonym okresie czasu.

Co do 5go punktu proponowanej rezolucyi, komisya kultury krajowej przekonana o koniecznej potrzebie usunięcia instrukcyj i przeszkód kępujących działalność inżynierji krajowej i w ogóle działalność władz krajowych w wykonaniu regulacyi rzek według zatwierdzonego planu, oraz przekonana o potrzebie nadania tymże władzom krajowym szerszego pod tym względem zakresu działania i większych atrybucyj, jeżeli pragniemy aby sprawa regulacyi rzek nie obracała się, jak dotychczas, w błędnym kole, — wnosi przyjęcie przez Wysoki Sejm tego także 5go punktu, lecz z tą zmianą, aby ograniczyć się na tem właśnie wypowiedzianem żądaniu szerszych atrybucyj dla władz krajowych, bez oznaczenia już teraz kształtu i nazwy tego zreorganizowanego w Namiestnictwie wydziału robót publicznych.

Punkty 6ty i 7my proponowanej przez posła Chrzanowskiego rezolucyi, zawierają żądania co do pomocy ze strony Rządu i skarbu państwa dla regulacyi rzek niespławnych. Lecz ponieważ Wysoki Sejm przekazał także komisji kultury krajowej wniosek posła Stadnickiego dążący

do oznaczenia pomocy, jaką nieść ma tak kraj jak i państwo dla regulacji rzek niespławnych, a do oznaczenia tego za pośrednictwem rokowań między Wydziałem krajowym a Rządem, — przeto komisya kultury krajowej wnosi, aby w rezolucyi uchwalanej na wniosek posła Chrzanowskiego opuścić te dwa punkta, które oddzielną uchwałą załatwione będą.

Co do ostatniego ósmego punktu proponowanej przez posła Chrzanowskiego rezolucyi, punktu zawierającego wezwanie do Rządu, aby ułożył i przedłożył na drodze przez konstytucyą wskazanej projekt nowej ustawy leśnej orzekającej skuteczniejsze środki ochrony lasów w ogóle a szczególnie w górach i zawierającej postanowienia o zalesieniu nagich na stokach gór przestrzeni, — sądzi komisya kultury krajowej, że uchwalenie tego punktu jest już dostatecznie uzasadnionem tak w motywach do wniosku dodanych jak i powyżej w sprawozdaniu naszym. Jednak przypomnieć jeszcze musi komisya nasza, że już 1876. r. Wysoki Sejm zważywszy powody wyszczególnione przez komisję kultury krajowej w jej ówczesnem sprawozdaniu, mianowicie zważywszy, „że lasy w Galicyi ulegają systematycznemu niszczeniu z powodu luk i braków w obecnie obowiązującej ustawie lasowej“, oraz zważywszy, że „stosunki ekonomiczne i geologiczne naszego kraju wymagają rychłej i stanowczej ochrony lasów“ — uchwalił 26. Kwietnia 1876. r. rezolucyę wzywającą Rząd, aby wypracował i Sejmowi przedłożył na najbliższej sesyi projekt nowej ustawy leśnej. Z powodu trudności i sporów co do kompetencji władz ustawodawczych — gdyż niektóre postanowienia ustawy leśnej dotyczące prawa cywilnego, należą do zakresu działania Rady państwa, inne zaś przepisy ustawy leśnej tyjące się kultury krajowej, należą do ustawodawczego zakresu Sejmu krajowego — oraz z powodu zaniedbania następnie przez Rząd całej tej sprawy, nie został przedłożony dotychczas projekt nowej ustawy leśnej. Dlatego posłowie polscy w Radzie państwa zasiadający, w rezolucyi wniesionej na posiedzeniu Izby poselskiej 9. Marca r. b. wezwali powtórnie Rząd o przedłożenie, w drodze przez konstytucyą wskazanej, projektu nowej ustawy leśnej, zawierającej skuteczniejsze, jak dotychczasowa, przepisy ochrony lasów w ogóle, a szczególnie na górach; zaś w memoriale przedłożonym Rządowi przedstawili potrzebę, aby ta nowa ustawa leśna mieściła także postanowienia o zalesieniu nagich stoków gór. Wysoki Sejm uchwalając więc ósmy punkt proponowanej rezolucyi, powtórzy swoje dawniejsze wezwanie i poprze skutecznie rezolucyę wniesioną przez posłów polskich w Radzie Państwa.

Z tych wszystkich wyłuszczonej tu powodów, komisya kultury krajowej wnosi :

Wysoki Sejm powziąć raczy następującą uchwałę :

U c h w a ł a .

Sejm Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem, wzywa c. k. Rząd :

I. Aby ułożył systematyczny plan regulacji wszystkich rzek spławnych poczynsz od ich źródeł i dopływów tych rzek, a zarazem, aby oznaczył czas, w którym plan ten ma być wykonany.

II. Aby dla wykonania tego całego planu regulacji rzek, przedłożył Rząd odpowiednie projekty ustaw Radzie państwa i Sejmowi krajowemu, o ile przedmiot należy do kompetencji tych ciał ustawodawczych. Ponieważ zaś ze zwykłych dochodów państwa nie można wyznaczać sum dostatecznych dla wykonania systematycznego planu regulacji rzek spławnych we wszystkich krajach reprezentowanych w Radzie państwa, powinie c. k. Rząd przedłożyć Radzie państwa projekt ustawy upoważniającej do zaciągnięcia za poręczeniem państwa, oddzielnej pożyczki na regulacyę rzek we wszystkich krajach reprezentowanych w Radzie państwa.

III. Aby z tej sumy ogólnej na regulacyę rzek przeznaczonej, a uzyskanej przez pożyczkę państwową, wyznaczono oddzielną kwotę dla Galicyi w tej wysokości, jaka z ogólnego planu regulacji rzek okaże się potrzebną dla uregulowania rzek w Galicyi.

IV. Aby c. k. Rząd starał się, iżby z tej pożyczki zaciągniętej na regulację rzek wyznaczano corocznie na ten cel sumy stosunkowo tak wielkie, iżby cały plan regulacji rzek wykonany został w oznaczonym okresie czasu.

V. Aby c. k. Rząd powiększył inżynierję wodną w Galicyi, zreorganizował istniejące przy Namiestnictwie galicyjskiem bióro robót publicznych i rozszerzył atrybucye Namiestnictwa przyznając mu prawo rozporządzania sumami wyznaczanemi corocznie przez Radę państwa na regulację rzek w Galicyi, a rozporządzania według planu regulacji rzek zatwierdzonego przez Rząd, ale bez odnoszenia się do Ministerstwa co do szczegółów wykonania planu i co do jego modyfikacji potrzebnych w skutek późniejszych zmian w korycie i brzegach rzeki.

VI. Sejm wzywa powtórnie c. k. Rząd, aby ułożył i na drodze przez konstytucyę wskazanej przedłożył projekt nowej ustawy leśnej, orzekającej skuteczniejsze środki ochrony lasów szczególnie w górach i zawierającej postanowienia o zalesieniu nagich na stokach gór przestrzeni.

We Lwowie 1 Października 1882.

Przewodniczący:

J. Czartoryski.

Sprawozdawca:

Leon Chrzanowski.

U c h w a a